

Advies over de discussienota hoger kunstonderwijs

Advies over de discussienota hoger kunstonderwijs

1 Situering

Bij de invoering van de BaMa-structuur in Vlaanderen werd ervoor gekozen om alle kunstopleidingen van twee cycli om te vormen naar academisch gerichte opleidingen. Deze opleidingen zullen dus geacademiseerd moeten worden. De inbedding van onderwijs in onderzoek was niet evident want “onderzoek in de kunsten” was in Vlaanderen een relatief nieuw begrip. De voorbije jaren werd er gediscussieerd over de wenselijkheid van deze academisering en over de definitie van “onderzoek in de kunsten”. Het departement Onderwijs organiseerde het afgelopen jaar een internationale benchmarking en intensief overleg met het hoger kunstonderwijs (HKO). De resultaten werden verwerkt in een discussienota die minister Vandenbroucke op 19 maart 2008 heeft voorgesteld. Deze nota gaat in op een aantal vragen rond de structuur en het profiel van het hoger kunstonderwijs van de toekomst.

De Raad Hoger Onderwijs brengt op eigen initiatief advies uit over deze discussienota. Dit advies werd voorbereid door de werkgroep Hoger Kunstonderwijs, waarin de sector van het hoger kunstonderwijs sterk vertegenwoordigd is. Willem Elias en Luc François zaten de werkgroep voor. De raad besprak dit advies in zijn vergadering van 10 juni 2008 en keurde het eenparig goed in aanwezigheid van 18 stemgerechtigde leden.

2 Algemene opmerkingen

De Raad Hoger Onderwijs is verheugd dat de minister de dialoog met de sector aangegaan is. Zijn nota houdt rekening met de standpunten van de sector en met voorgaande adviezen die de sector afgeleverd heeft. De sector is tevreden dat het HKO in de nota zeer positief benaderd wordt en dat de overheid ook een hele open houding aanneemt tav de academisering van het HKO, het onderzoek in de kunsten en het doctoraat in de kunsten. De nota opent perspectieven waarover verder nagedacht moet worden. De raad pleit er daarom voor om het overleg met de sector verder te zetten en uit te breiden door ook de personeels- en studentengeleding erbij te betrekken.

Ondertussen gaat de discussie over het HKO verder dan wat in de discussienota van de minister wordt vermeld. De voorstellen van de commissie Soete zullen in het debat verder betrokken moeten worden. De raad vraagt dat dit debat op een open manier gevoerd wordt.

3 Specifieke bedenkingen

Het advies volgt de structuur van de discussienota.

3.1 Begrippenkader

3.1.1 Academisering

De raad is tevreden met de invulling van het begrip academisering in de discussienota. De benadering is heel open en positief. De sector is overtuigd van de meerwaarde van academisering. Op die manier kunnen deze opleidingen zich bijvoorbeeld ook meer en beter profileren op internationaal vlak.

De raad merkt wel op dat de academisering van een opleiding, gevolgen heeft voor de hele organiserende instelling. Een instelling die academiserende opleidingen aanbiedt, moet nu eenmaal een stimulerende onderzoekscultuur creëren.

3.1.2 Onderzoek in de kunsten

De raad is eveneens tevreden met de invulling die de discussienota aan het begrip “onderzoek in de kunsten” toekent. De nota stelt dat enkel peers de output van het onderzoek in de kunsten kunnen beoordelen op basis van internationaal erkende criteria. Dit getuigt opnieuw van een zeer grote openheid.

De raad kan zich vinden in de beoordelingscriteria die de nota, in navolging van de RAE (*Research Assessment Exercise*) in Groot-Brittannië, naar voren schuift. Hij merkt echter op dat dit zeer algemene criteria zijn die per kunstvorm door sector vertaald moeten worden. Dit wordt het best gecoördineerd op Vlaams niveau en in een internationaal perspectief.

3.1.3 Doctoraten in de kunsten

De Raad Hoger Onderwijs vindt het belangrijk dat instellingen binnen hun associatie specifieke procedures vastleggen voor het behalen van een doctoraat in de kunsten, zoals dit nu al gebeurt. Een specifiek aandachtspunt hierbij is dat de samenstelling van de doctoraatsjury evenwichtig is. In deze overgangfase kan bijvoorbeeld afgesproken worden dat de helft van de jury uit doctores bestaat en dat alle andere juryleden-kunstenaars behoren tot wat men een “academische discussiegemeenschap”¹ zou kunnen noemen. Belangrijk is ook dat internationale deskundigen deel kunnen uitmaken van een dergelijke jury. Om aan deze vereisten te voldoen, kan het nodig zijn om voorlopig te werken met grotere jury’s.

De raad is eveneens tevreden dat de minister in de nota stelt dat het doctoraat slechts een beginpunt is voor een verdere carrière. Daarnaast is het voor de raad ook belangrijk dat docenten die al een aantal jaren lesgeven en het doctoraat nu wensen te behalen, dit in de beste omstandigheden kunnen doen. Er moet hierbij overwogen worden of men de gangbare leeftijdsgrenzen voor onderzoeksbeurzen in het kader van het HKO niet moet herbekijken.

---

¹ Onder “academische discussiegemeenschap” wordt begrepen dat de juryleden-kunstenaars uiteraard aan de kwaliteitseisen moeten voldoen die door de faculteiten –bij de samenstelling van de jury– worden geëvalueerd. Deze juryleden-kunstenaars worden geacht op een of andere wijze aan het discours over het onderzoek in de kunsten deel te nemen.

3.2 Een globaal raamwerk voor het hoger kunstonderwijs

De raad begrijpt uit de discussienota dat de overheid een grootscheepse hertekening van het HKO wil doorvoeren: het studieaanbod moet herbekeken worden, gerationaliseerd en er moet strenger geselecteerd worden. De raad vindt echter geen motivering voor deze hervorming in de discussienota. Hij is niet overtuigd van de noodzaak van deze hervorming en vraagt de overheid om de samenhang en de motivatie te expliciteren.

3.2.1 Rationalisatie

De discussienota stelt dat rationalisatie noodzakelijk is om de kwaliteit van het HKO in de toekomst te borgen (p. 4). De raad is hiervan niet overtuigd en vraagt de minister deze stelling te motiveren.

De raad dringt er bovendien op aan dat de overheid de criteria waarop het rationalisatieplan zal beoordeeld worden, zou vrijgeven. Hij merkt op dat een aantal instellingen al heel wat inspanningen leverden om hun opleidingsaanbod te optimaliseren en gaat ervan uit dat deze ook deel kunnen uitmaken van het rationalisatieplan.

In zijn advies over rationalisatie van het Vlaamse hoger onderwijs stelde de raad al, dat bestaande mechanismen zoals visitatie, accreditatie en het nieuwe financieringsdecreet, een rationaliserend neveneffect zullen hebben (advies van 13 mei 2008).

3.2.2 Selectie van studenten

De raad beseft dat door de hoge kosten die opleidingen in het hoger kunstonderwijs met zich meebrengen, selectie van studenten noodzakelijk blijft. Daarom is de sector voorstander van een toelatingsproef, ook al heeft die slechts een beperkte voorspellende waarde. Het potentieel van een student wordt immers vaak pas na het eerste jaar zichtbaar. De raad is echter geen voorstander van de voorgestelde gecentraliseerde toelatingsproef. Hij ziet niet in hoe dit praktisch gerealiseerd kan worden en wijst erop dat de instellingen een verschillende artistieke aanpak hebben; wat een onmiskenbare meerwaarde betekent voor het aanbod binnen het HKO.

De raad is op dit moment (gezien de onzekerheid over het civiel effect van het academische bachelordiploma) geen voorstander van een tweede selectiemoment tussen de academische bachelor en de master. Dit neemt niet weg dat instellingen bij de instroom in de master een intakegesprek of een geschiktheidsonderzoek kunnen houden, waarbij de student een niet-bindend advies krijgt. Dit gebeurt vandaag al in heel wat HKO-opleidingen.

De discussienota stelt dat de overheid de selectie van studenten nog wil verstrengen. De raad begrijpt niet onmiddellijk welke motivatie hieraan ten grondslag ligt. De raad wijst erop dat er een grote maatschappelijke vraag is naar een belangrijk deel van deze opleidingen en vraagt zich af of een grote vraag tegenover een zeer beperkt aanbod wel maatschappelijk verantwoord is.

3.2.3 Financiering

De raad gaat ervan uit dat de financiering van de HKO-opleidingen, ondanks de eventuele beperking van de instroom, behouden blijft. Dit is noodzakelijk om de kwaliteit van deze opleidingen te blijven garanderen.

De raad is verheugd dat de discussienota de nood aan onderzoeksmiddelen voor het HKO en de eigenheid van het onderzoek in de kunsten erkent. Hij gaat ermee akkoord dat de formaliteiten van specifieke financieringskanalen aangepast zullen moeten worden. De raad wijst er ook op dat een onderzoeksomgeving uitgebouwd moet worden. Daar zijn ook middelen voor nodig.

3.2.4 Hertekenen studieaanbod

Uitbreiding van het professionele aanbod

De BaMa-structuur is nog niet zo heel lang geleden geïmplementeerd. De raad is daarom van mening dat er eerst een grondige evaluatie moet gebeuren van de huidige situatie alvorens over te gaan tot een uitbreiding van het professionele aanbod. Eerst moeten een aantal elementen in kaart gebracht worden:

- hoe verhouden de bestaande professionele bachelors zich tot de academische?
- welke vooropleiding hebben de studenten die instromen in de huidige HKO-opleidingen en wat zijn hun slaagkansen?
- welke studenten stromen na de bachelor uit en om welke redenen?
- welke studenten heroriënteren naar welke soort opleidingen?
- in welke mate stromen studenten automatisch door naar de master?

De raad is voorstander van een goede monitoring van het huidige, nog jonge, systeem. Nadien kan opleiding per opleiding bekeken worden of invoering van een professionele bachelor nodig is om een beter afstemming met het werkveld te garanderen en welke personeelsimplicaties dat heeft. Veralgemening is *de facto* uitgesloten. De raad is van mening dat de motivatie hiervoor enkel en alleen inhoudelijk kan zijn.

Herbekijken van studiegebieden

De raad stelt voor om bij het in kaart brengen van de huidige situatie, ook die opleidingen te betrekken die een sterke affiniteit met het HKO hebben, maar momenteel nog in andere studiegebieden ondergebracht zijn. Alleen zo kan men inzicht krijgen in de verhoudingen tussen de verschillende opleidingen.

Muziek en onderwijs

De raad vindt het voorstel om een aparte master “muziekleraar” op te richten, niet echt zinvol. De lerarenopleiding is immers al ingedaald in de tweejarige master. De twee systemen bestaan dan naast elkaar en concurreren met elkaar.

Conservatie en restauratie

De raad is van mening dat nog meer onderzoek nodig is naar de positionering van deze specifieke opleiding en de daaraan gekoppelde financiering.

Daarnaast merkt de raad op dat er naast “conservatie en restauratie” nog opleidingen binnen het HKO pleiten voor studieduurverlenging. Over studieduurverlenging moet grondig nagedacht worden. Het is enkel mogelijk om de kwaliteit van de opleiding te waarborgen.

Hogere instituten

De raad erkent dat deze instituten een rol kunnen spelen in de begeleiding van doctoraten. Het is belangrijk dat dit in een wisselwerking met de instelling hoger onderwijs gebeurt. De hogere instituten hebben elk een zeer specifieke identiteit die zich ongetwijfeld zal weerspiegelen in de rol die zij in het academiseringsproces zullen opnemen.

3.3 Gevolgen voor het personeel

3.3.1 Doctoraten

In de academiseringsoptiek en de nieuwe onderzoekscultuur die hiermee gepaard gaat, is het belangrijk dat docenten ingeschakeld worden in onderzoek. De wisselwerking tussen onderwijs en onderzoek komt de kwaliteit van de opleiding immers ten goede. Het is daarnaast erg belangrijk voor een HKO-opleiding om mensen met artistieke renomme te kunnen aanstellen. De raad pleit er daarom voor dat voor deze docenten (zonder doctoraat) de specifieke toegang tot de ambten behouden blijft, zodat zij niet als gastprofessoren hoeven aangenomen te worden.

De raad benadrukt dat als men verwacht dat docenten in onderzoek worden ingeschakeld, dan moeten zij hiervoor de nodige tijd ter beschikking krijgen om te vermijden dat de werkdruk voor hen onnodig stijgt. De raad wijst er tegelijkertijd op dat sommige aangestelde docenten op dit moment een doctoraat wensen te behalen. Het is voor de instelling heel moeilijk om deze docenten hiervoor vrij te stellen. Zij moeten hiervoor academiseringsmiddelen aanwenden, hoewel deze middelen dus niet rechtstreeks leiden tot een uitbreiding van het personeelscontingent.

De raad is verheugd dat de overheid extra middelen ter beschikking stelt voor het onderzoek in de kunsten. Hij benadrukt dat dit noodzakelijk is omdat vandaag onderzoekscapaciteit opgebouwd moet worden. Daarnaast is een investering in onderzoek in de kunsten ook sterk maatschappelijk verantwoord omdat het HKO een grote bijdrage levert aan de zogenaamde creatieve industrie en hiervoor de nodige mensen aanlevert. De creatieve industrie is een verzamelnaam voor de beroepen en bedrijfstypen gericht op de exploitatie van kunstzinnigheid en intellectueel eigendom. Creativiteit als “grondstof” kwam oorspronkelijk slechts in een aantal sectoren voor maar wordt stilaan in alle economische sectoren belangrijker². De creatieve industrie is verantwoordelijk voor 30 % van het BNP.

De raad is daarom van mening dat de overheid het genoemde bedrag van 300 000 euro jaarlijks ter beschikking moet stellen en ook jaarlijks moet verhogen, gedurende bijvoorbeeld 10 jaar. De raad begrijpt dat het FWO deze middelen via doctoraatsbeurzen ter beschikking zal stellen. Een jaarlijkse verhoging is dus noodzakelijk op dat de eerste doctorandi hun doctoraat zouden kunnen afwerken én er ondertussen ook nieuwe doctorandi aan de slag kunnen. De raad stelt voor dat het FWO hiervoor een aparte commissie opricht om zo de specificiteit van het onderzoek in de kunsten te erkennen.

3.3.2 Bijzondere salarisschalen

De raad is van mening dat met het debat over de academisering, ook het debat over de bijzondere salarisschaal absoluut weer geopend moet worden en met de vakorganisaties gevoerd moet worden. Het spreekt voor zich dat hier voldoende middelen tegenover geplaatst moeten worden. De raad pleit voor een eenduidig systeem met de gangbare weddenschaal, waarbij de instelling in samenspraak met het personeelslid het aanstellingspercentage bepaalt en waarbij de artistieke cumul toegelaten is. Van belang is wel dat over de invulling van het begrip “artistieke cumul” een grondige discussie gevoerd wordt en dat nagedacht wordt over hoe de artistieke praxis zich verhoudt tot de opleiding. Als

---

² Maenhout, T. et al. (2006). Onderzoeksrapport. Creatieve industrie in Vlaanderen. Flanders District of Creativity.

van docenten verwacht wordt dat zij aan onderzoek doen, dan moet men zich ook afvragen of hun artistieke praktijk eveneens ten dienste staat van de opleiding.

De raad stelt dat academisering van het hoger kunstonderwijs ook betekent dat de verloning navenant moet zijn. Vandaag verkiezen gediplomeerden nog steeds een loopbaan in het DKO omdat de lonen daar hoger zijn.

3.3.3 Uitbreiding van het professioneel aanbod

De Raad Hoger Onderwijs heeft in punt 3.2.4 gesteld dat men pas tot de uitbreiding van het professionele aanbod kan overgaan nadat een grondig onderzoek gevoerd is. Daarenboven is de raad van mening dat ook op het vlak van personeelstatuten en salarisschalen een aantal elementen ten gronde moeten worden uitgeklaard, zoals gesteld in 3.3.2.

Isabelle De Ridder
secretaris

Harry Martens
voorzitter